

Mi lehet érdekes egy magyarul még meg nem jelent regényhez fűzött utóiratok olvasásában? Csak annyi, hogy ezek a postillák, amelyekkel Umberto Eco 1980-ban megjelent A rózsza neve című könyvére, annak fogadtatására reflektál, esetleg fölkeltek az érdeklődést a nagy sikert aratott mű iránt? /A rózsza neve Olaszországban már a tizennegyedik kiadásánál tart, és reméljük, hogy magyarul is mihamarabb napvilágot lát./

Nemcsak ezért tartottam érdekesnek az Utóiratok fordítását, ami egyébként nem értelmezi a regényt, nem árulja el titkait /a gyilkos személyét és a regény befejezését igen, de ezek talán nem igazi titkok/. A regény most csak ürügy a szerző nézeteinek kifejtésére, önmagáról, író és közönség kapcsolatáról, az avantgarderól - és a középkorról. Annak, aki olvasta Eco 1976-ban magyarul A nyitott mű címmel megjelent tanulmánykötetét, jónéhány gondolatfűzése, következtetése, szemléletének megannyi vonása köszön majd vissza ebben a rövid írásban. Amit itt leír, jórészt nem újdonság; a kifejtés közzétételét egy 48 évesen "elsőkötetes", az irodalommal mindeddig csak elméleti szempontból foglalkozó tudós élményei adják, melyek az alkotás folyamatában születtek.

A regényben a történetet három másik elbeszélő egymásra épülő szövegei nyomán meséli el Eco, önmagát látszólag kirekesztve az alkotásból; úgy állítja be a dolgot, mintha ő csak filológiai munkát végzett volna egy talált kézirattal. A könyv "sztorija" szabályos

galamb
györgy

az
utóiratok
elé

krimi: hét nap alatt öt gyilkosság játszódik le egy kolostorban, s a nyomozáshoz egy angol származású szerzetes, Guglielmo da Baskerville kezd hozzá egy novícius, Adso da Melk kíséretében, aki egyben a történet legelső elbeszélője azzal, hogy öregkorában írásba foglalja mindazt, amit látott. A mű időben és térben teljesen zárt: 1327 novemberében játszódik le egy északi-itáliai hegyi kolostorban, hét nap alatt. A napok ritmusát a szerzetesi zsoltoszmák órái adják, melyek a könyv szerkezetét is tagolják. Így épül fel tehát az a sűrített univerzum, amelyben nemcsak egy krimi játszódik le, hanem az alaptörténet kiágazásaiban megmutatkoznak a regény időterét körbefogó történeti korszak jellemvonásai is. Éppúgy, ahogy a középkori ember szemléletében egybeolvadt makro- és mikrokozmosz: ahogyan a gótikus székesegyházak a keresztény tudás rendszerét testesítették meg a kor szimbólumrendszerének segítségével.

De miért érdekli az esztétát, a szemiológust, a Gruppo '63 egyik hajdanvolt megalapítóját a középkor? Közhely, hogy napjaink művészetében fölbomlottak a formák, és ezzel jelentésük is szétmállott, jel-funkciójuk széttöredezett. Ugyanakkor ez azt is jelenti, hogy megszorodtak a jelek értelmezésének lehetőségei, de nehézségei is a befogadó szempontjából.

A középkori ember életének minden területét behálózták a jelek, olyannyira, hogy azt mondhatnánk: ismeretük életműködés volt. A világvilág dualizmusából, a világ tökéletes, örök égi és romlott, mulandó földi szférára való fölösztásából következett, hogy az érzékelhető dolgok a tökéletes, lényegi entitások szimbólumaiként is működtek. Ez lehetővé tette az adott tárgyak, jelenségek és jelek többféle értelmezését, hiszen az emberi ismeretanyag még nem vált szét véglegesen különböző szakterületek szerint, hanem egyetlen világvilág kötötte, sűrítette össze, s így a tudás minden területét az oszthatatlan és tagolatlan univerzum fogalmaival, jeleivel írták le.

Innen származik a középkor szimbolikájának többértelműsége, amely analóg Eco értékelméletével, a "nyitott mű" ideáljá-

val, ami szerint a többféleképpen-értelmezés a műalkotás kiteljesítése - a befogadó által. A jelek értelmezésének képességéhez tehát sokat adott, adhatott hozzá a középkori hagyomány /még akkor is, ha a középkorban bizonyos mértékig a többféleképpen értelmezés meg volt kötve; közismert, hogy az értelmezés négy szintjét különítették el/, mint ahogy a szabad értelmező individuum - nemcsak társadalmi, hanem spirituális - szabadságához is előbb a korporatív szabadságok középkori kialakulása volt szükséges.

Sajnos, e hipotézis igazságát csak a mű megjelenése után mérheti le az olvasó, mint ahogy azt is, hogy Eco középkori álarcának alapvonásai mennyire egyeznek napjaink arculatával. A paradox az egészben az, hogy az egyezés nemcsak egyféle lehet.

Az itt következő fordítás az első kiadás alapján készült /Umberto Eco: Postille a Il nome della rosa, Bompiani, Milano, 1984. 45p./.
A szöveget nem teljes terjedelmében közöljük.
Az elhagyásokat minden esetben /.../ jellel jelöltük.
A jegyzeteket a szöveg fordítója állította össze.